

“IX. Hadis Meclisi: “İsnâda Dair Geleneksel ve Modern Yaklaşımlar”, 17–18 Temmuz 2010; Gerede/BOLU

17–18 Temmuz 2010 tarihlerinde gerçekleştirilen Gerede Hadis Meclisi’nin dokuzuncusunda, “İsnâda Dair Geleneksel ve Modern Yaklaşımlar” konusu ele alındı. Bolu/Gerede’de düzenlenen toplantıya, Türkiye’nin çeşitli yerlerinden ve yurt dışından gelen birçok akademisyen iştirak etti.

Dört oturum şeklinde tertip edilen toplantıya, Kur’ân’ın tilâvetiyle başlandı. Ardından Gerede mülkî erkânının selamlama konuşmaları ve organizasyon heyeti adına Bünyamin Erul’un açılış konuşmasıyla devam edildi. Konuşmasında isnâda dair yaşanan kopukluğun nedenlerini sorgulamamız gerektiğini hatırlatan Erul, katılımcılara, hadis meclisinin üslûb ve içeriği konusunda bilgiler vererek toplantıda hiçbir akademik unvanın kullanılmadığını ve dileyen herkesin konuşma hakkına sahip olduğunu hatırlattı.

Açılış konuşmalarının ardından çerçeve sunum için söz alan Recep Şentürk tebliğine, “Hangi sosyal ihtiyaca binaen isnâd sistemi çıkartılmıştır? İsnâdın kopmasının ne gibi sonuçları olmuştur? ‘Bi hakkı’r-rivâye’ denilen sistemi Müslümanlar niçin muhafaza edememişler? İsnâd için şimdi ne yapılabilir?” gibi sorularla başladı. İsnâdın hangi sosyal ihtiyaca binaen ortaya çıktığı üzerinde duran Şentürk ilk olarak; Hz. Peygamberle doğrudan bir ilişki kurma düşüncesinin etkin olduğunu vurguladı. Müslümanların ilmi, sağlam bir zemine oturarak bir kimsenin bilgisinin ispatını sormak rahatlığını yaşamakta olduklarını, her kim olursa olsun bilgisinin ispatının istendiği, bu durumun Müslümanlarda rasyonel bakışı geliştirdiğini ifade etti. İsnâd sisteminin, ilk defa Müslümanlar tarafından geliştirildiğini Batıların ise bu sistemi yanlış şekilde aldıklarını belirtti. Şentürk, âlimlerin modernleşme ile birlikte yetki kaybına uğradığını, siyasetçilerin Batı’yı örnek almak ve modernleşmek için üniversite sistemini, yani Bakalorya’yı aldıklarını dile getirdi. Şentürk, şimdi ne yapacağız, sorusuna da (a) “İsnâdı yeniden inşa etmek gerekiyor. İsnad inşası bir medeniyet projesidir. İsnâdın inşası, medeniyetimizin inşasıdır, (b) İsnâdı bir toplumsal hafıza olarak görmek gerekiyor. Toplumsal hafıza isnâd yoluyla nesilden nesle aktarılmıştır. İsnâd, dünyanın kayda geçmiş en uzun, en geniş sosyal ağıdır. Dünyada böyle bir sistemin benzeri yoktur, (c) Bi hakkı’r-

rivaye’yi ihya etmemiz gerekir. Kıraat alanındaki isnâdı diyanet ihya etmiştir” şeklinde cevap vererek konuşmasına son verdi:

Çerçeve sunumun ardından Ömer Özpınar başkanlığındaki “İsnâdın Tarihçesi” başlıklı I. Oturum başladı. Bu oturumda iki tebliğ sunuldu. Ayhan Tekineş tarafından sunulan “İsnâd Sisteminin Doğuşu ve Erken Dönem Evresi (İlk üç asır)” başlıklı bildiride araştırmacı, ilk dönemden itibaren isnâdın sahâbi isimlerine göre kodlandığını, önce tek tasnif varken sonra konulara göre tasnif yapıldığını, daha sonra rivâyetleri seçme sürecine girildiğini ifade etti. Zayıf isnâdlar elenip ilim farklı coğrafyalara yayılınca Yahyâ b. Ma’in’in ilimini kurduğunu, böylece isnâd sisteminin doğum ve ilk gelişim evresinin tamamlandığını ifade etti.

Oturumun ikinci tebliğini Hüseyin Hansu sundu. Hansu, “İsnâdlı Rivâyetlerin Bilgi Değeri” başlıklı tebliğinde, sünnetin birinci dereceden kaynakları mütevâtir haberler, ikinci dereceden kaynaklarının ise âhad haberler olduğunu ifade ederek, Mütevatir derecesine ulaşamayan haberlerin kesin bilgi ifade edip etmediğini sorusunu yöneltti Hansu ayrıca, isnâdın hem bir hafız, hem bir hafıza, hem de bir muhafaza olduğunu söyledi.

Sunumların ardından her iki tebliğ hakkında görüş bildirmek ve müzakere de bulunmak için söz hakkı alan İsmail Hakkı Ünal, Mehmet Emin Özafşar, Özcan Hıdır, Halis Aydemir, Bekir Kuzudişli ve Mehmet Görmez görüşlerini dile getirdiler.

Hadis meclisinin öğleden sonraki “İsnâdın Güvenilirliği” başlıklı II. Oturumunda ilk olarak Kadir Gürler tarafından “İsnâd Değerlendirmelerinde İçtihat ve Sübjektiflik Meselesi” başlıklı bir bildiri sunuldu. Tebliğci, hadislerin değerlendirilmesinde ihtilâfın vukuunun çok normal olduğunu, çünkü içtihadın kişisel olduğunu, birinin sahih kabul ettiğini bir başkasının sahih görmeyeceğini hatırlattı.

Oturumun ikinci tebliği Emin Aşıkutlu tarafından sunuldu. “İslam Âleminde ve Türkiye’de İsnâda Dair Çalışmalar” başlıklı tebliğinde Aşıkutlu, isnâda dair yapılan çalışmalara örnekler verdi. Emin Aşıkutlu’nun tebliğinden sonra Halis Aydemir, Veli Atmaca ve Zişan Türcan müzakere de bulundular.

Cumartesi gününün “Günümüzde İsnâd Çalışmaları” konulu III. Oturumunda Bekir Kuzudişli tarafından “Oryantalistik İsnâd Çalışmaları ve Modern Yaklaşımlar” başlıklı bir tebliğ sunuldu. Tebliğ sahibi, oryantalizmin tek düze kabul edilmemesi gerektiğini, arka plânında başka şeyler de olduğunu belirterek, XIX. yüzyıldan Schacht’a kadar olan dönemde isnâdın veri olarak kullanıldığı üzerinde durdu. ‘Oryantalistler isnâdın önemsiz olduğunu söylüyorlar ve çoğunluğu üzerinde durmuyor. Schacht’a kadar isnâdın menşei, nereden geldiği tartışılıyor. Ondan sonra da tartışmalar devam ediyor. Bütün bunlar isnâdla alâkalı çalışmalardır. Bundan sonra isnâdı veri olarak kullanan kesim

ortaya çıkıyor.’ Diyen Kuzudişli, Schacht’ın görüşlerini kabul edenler ve etmeyenler hakkındaki görüşlerini de dile getirdi. .

Kuzudişli’nin ardından Halis Aydemir, “Rivâyetlerin Olasılığı Kuramı (İsnâd Modelleri)” başlıklı tebliğini sundu. Matematiksel olarak isnâda yaklaşan Aydemir, farklı bir açılım getirdi. ‘Rivâyetleri, isnâdı inceleyen âlimler hep bir olasılık, ihtimal verirler. Yanılma payı da olabilir derler. Rivâyetler arasında ve isnâdlar arasında kurulan ihtimale dayalı kuram, bize isnâdın güvenilirlik katsayısı hakkında bilgi veriyor. Öznel yaklaşımlar hadis isnâdında en büyük problem olmuştur.” diyen matematiksel açıdan isnâdı inceledi. Aydemir’in tebliği ve slaytlarla destekleyerek hazırlamış olduğu olasılık kuramının ardından konuşmak isteyenlere söz hakkı verildi. Hidayet Şefkatli Tuksal, İsmail Hakkı Ünal, Ömer Özpinar, Recep Şentürk, Bünyamin Erul müzakerede bulundu.

Hadis meclisinin Pazar günü IV. Oturumu açık oturum şeklinde düzenlendi. “İsnâd ve İlgili Çalışmalara Dair Problemler ve Çözüm Önerileri” başlıklı konu incelendi. Söz almak isteyen konuşmacılar görüşlerini sundular. Söz alanlardan Bünyamin Erul, hicrî I. yüzyılda isnâdın mahiyeti sorusuna dikkat çekti. Recep Şentürk, isnâdın hadisi koruyup korumadığını meselesini dile getirerek isnâdın evrensel bir olgu olduğunu dile getirdi. Hacı Musa Bağcı, isnâdın hangi olaylarla birlikte ortaya çıktığı sorusunu sorup, uydurma rivâyetlerle eş zamanlı olarak ortaya çıktığı görüşüne dikkat çekti. Hüseyin Hansu, isnâdla gelen haberlerin dini koruduğunu söyleyerek isnâdın tek başına yeterli olup olmadığını sorguladı. Mahmut Demir, hadis uydurma faaliyetinin hadisi baştan sona uydurmaktan ibaret olmadığını, bir rivâyetin farklı yerlerini değiştirerek olayın çarpıtılması ihtimaline dikkat çekti. Bekir Kuzudişli, sebeb-i vurûd olduğu gibi sebeb-i rivâyetin de olduğunu, tedvinin en önemli katkısının, hadisin rivâyetindeki sistemi oturtması olduğunu söyledi. En önemli noktalardan birinin de gelecekle ilgili haberin gerçekten var olup olmadığı meselesi olduğunu ifade etti. Özcan Hıdır, ülkemizde çok fazla oryantalist etkinin var olduğuna dikkatleri çekti.

Pazar gününün son oturumu, değerlendirme oturumu şeklinde düzenlendi ve son değerlendirmeleri yapmak üzere isteyenlere söz hakkı verildi. Meclis, Bünyamin Erul’un kapanış konuşmasıyla sona erdi. Erul, gelecek sene düzenlenecek olan meclisin konusunu ve Abant’ta yapılmak üzere planlandığını söyledi. Onuncu meclisin uluslar arası olacağı haberini verdi.

Zeynep Şüheda SAĞMAN

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ANKARA